

зи документов, почерковедческой, дактилоскопической, трасологической, судебно-бухгалтерской, компьютерно-технической и других видов экспертиз при расследовании мошенничеств.

Ключевые слова: *судебная экспертиза; расследование мошенничеств; виды экспертиз; задачи и вопросы, поставленные на разрешение экспертизы.*

Bidnyak A. S. Types of expertise and their importance in fraud investigations. Several aspects regarding the types of expertise in fraud investigations are reviewed, the main tasks of technical and forensic examination of documents, handwriting, fingerprint, trace evidence, forensic accounting, computer-technical and other expertise in fraud investigations are outlined.

When investigating frauds, there is a need to use expert knowledge in the form of appointment and holding of forensic expertise, obtaining expert consultations or involving of expert to participate in the investigative (searching) actions. Synthesis for criminal proceedings on fraud demonstrated that forensic examinations were appointed in 91,7 % of cases.

Studying of investigative practice materials suggests that investigators appoint different expertise. The highest percentage are "traditional" (forensic) examinations: handwriting – 43 %, technical and forensic examination of documents – 42 %, fingerprint – 4 %, trace evidence – 4 %. Furthermore, commodity expertise – 0,5 %, forensic accounting – 1,5%, computer and technical – 3%, forensic biological examination of human secretions – 1 %, forensic psychiatric – 2 %, forensic psychological – 1 % examinations were assigned.

The purpose of this study is to determine the types of forensic expertise in the investigation of frauds.

The use of expert knowledge in the form of assigning and conducting of expertise in fraud investigations depends on the mechanism of crime. Thus, in the proceedings of fraud with using falsified documents (checks, invoices, orders, etc.) the subject of research is a variety of documents. Fraudsters often use fake documents made on special devices (gadgets), or drawn, or made by gluing the fragments (numbers) from different checks on each other. In this case, at the initial stage of investigation there is a need to establish a way to reconstruction of images (prints). This will make it possible to develop a version of the method of fraud and persons who did it.

Thus, the use of certain expertise significantly expands cognitive capabilities of the preliminary investigation and the court and allows using this information as a source of evidence in the investigation of frauds.

Keywords: *forensic expertise, fraud investigations, types of expertise, assignments and questions stated for expertise decision.*

Надійшла до редакції 24.12.2014

Комашко В. В.

прокурор Миколаївської області

УДК 343.985

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВЕ ВИЗНАЧЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА ВЧИНЕННЯМ ЗЛОЧИНУ

На підставі аналізу положень чинного законодавства України, інших теоретико-правових джерел досліджено визначення такої негласної слідчої (розшукової) дії, як контроль за вчиненням злочину. Зосереджено увагу на необхідності вироблення єдиного теоретико-правового розуміння контролю за вчиненням злочину.

Ключові слова: *Кримінальний процесуальний кодекс України, негласні слідчі (розшукові) дії, контроль за вчиненням злочину, оперативна закупівля, контрольоване постачання, спеціальний слідчий експеримент, імітування обстановки злочину.*

Постановка проблеми. Динамічні зміни, які відбуваються за останні десятиліття в суспільному житті та, відповідно, у законодавстві, що регулює певні сфери суспільних відносин, сприяють посиленню інноваційних процесів у розбудові вітчизняного права. Україна є демократичною, правовою державою, в якій людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Зазначені процеси у суспільному житті країни знайшли своє відображення й у положеннях чинного законодавства, до яких можна віднести новий Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК).

Прийняття та вступ в дію Кримінального процесуального кодексу України стали одними з послідовних кроків законодавця в оновленні системи кримінальної юстиції. Цим кодифікованим законодавчим актом закріплюється порядок кримінального провадження в Україні. При цьому слід зазначити, що принципово новий КПК України, незважаючи на в цілому позитивні оцінки, викликав неоднозначну оцінку громадськості, науковців, представників оперативних підрозділів тощо.

Важливість завдань, що вирішуються шляхом проведення контролю за вчиненням злочину у сфері протидії сучасній злочинності, зумовлює необхідність вивчення питань, пов'язаних з правовими та організаційними засадами контролю, та свідчить про прикладну актуальність теми дослідження.

Разом з тим системний аналіз наукових доробок, дисертацій у зазначеній сфері свідчить про відсутність комплексного узагальнюючого дослідження теоретико-методологічного характеру. Отже, враховуючи новаторський аспект започаткування інституту негласних слідчих (розшукових) дій, теоретико-прикладні аспекти провадження контролю за вчиненням злочину вимагають глибокого наукового аналізу, який не можливо провести без дослідження підходів до розуміння його теоретико-правового визначення. Відсутність спеціальних праць, в яких всебічно висвітлювалися б правові та організаційні основи контролю за вчиненням злочину, зумовлює наукову актуальність дослідження, зокрема необхідність науково-практичного використання досвіду організації провадження контролю за вчиненням злочину для подальшого удосконалення кримінального процесуального законодавства, нормативно-правового забезпечення функціонування інституту негласних слідчих (розшукових) дій, розвитку їх організаційних форм.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблематики. Організаційно-правові основи провадження негласних слідчих (розшукових) дій є предметом досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, серед яких Ю.П. Аленін, Б.І. Бараненко, Б.Т. Безлепкін, А.В. Белоусов, В.Д. Берназ, О.А. Білічак, Р.І. Благута, В.В. Гевко, В.О. Глушков, В.А. Глазков, В.А. Дашко, С.Ю. Ільченко, А.В. Іщенко, І.П. Козьяков, В.А. Колеснік, Н.С. Карпов, В.Т. Маляренко, Д.І. Никифорчук, М.А. Погорецький, І.В. Сервецький, Г.П. Середа, Є.Д. Скулиш, С.С. Тарадойна, В.М. Тертишнік, Л.Д. Удалова, А.Г. Цветков, М.Є. Шумило та інші вчені.

Виклад основного матеріалу. Аналіз положень чинного кримінального процесуального законодавства свідчить, що по суті закріплені главою 21 КПК України негласні слідчі (розшукові) є оперативно-розшуковими заходами. Крім того, існує наукова думка, що передбачені нормами оперативно-розшукового законодавства у зв'язку із певною трансформацією кримінального процесу та поступовою «процесуалізацією» оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД), оперативно-розшукові заходи набули статусу негласних слідчих (розшукових) дій, які можуть проводитись як з метою розслідування кримінальних правопорушень, так і з метою пошуку і фіксації інформації щодо злочинів, що готуються чи осіб, які готують вчинення злочину. Таким чином, до початку кримінального провадження для виявлення та запобігання тяжким й особливо тяжким злочинам, що готуються, дії, передбачені главою 21 КПК України, набувають статусу оперативно-розшукових заходів та регулюються нормами оперативно-розшукового законодавства. До зазначених вище дій і належать окремі форми контролю за вчиненням злочину (контрольована поставка та контрольна й оперативна закупка). При цьому слід зазначити, що за змістовною сутністю ці дії є ідентичними, проте відмінні за правової природою, тому їх організаційно-тактичні основи в межах окремого виду державної діяльності (ОРД чи кримінального процесу) мають спеціальну мету, відрізняються суб'єктним складом та напрямом використання отриманих матеріалів.

Так, Є.Д. Скулиш, досліджуючи питання системи НСРД, зазначив, що введення до системи досудового розслідування негласних слідчих (розшукових) дій є надзвичайно прогресивним кроком законодавця, спрямованого на її удосконалення [4]. На думку Р.І. Благути, доцільність та навіть необхідність застосування можливостей НСРД як процесуальної форми ОРД у кримінальному провадженні не викликає сумніву. Адже без використання негласних, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, які застосовуються у процесі підготовки та проведення НСРД, вказані дії позбавленні сенсу та фактичної можливості досягнення мети їх проведення – отримання або перевірку доказів у конкретному кримінальному провадженні. При цьому підтримуємо думку автора щодо очевидності потреби осмислення, публічного обговорення та спроби вирішення через єдине (усталене) розуміння підстав та процедури проведення негласних слідчих (розшукових) дій, аналіз законодавства та практики його застосування [3].

Слушною є думка М.А. Погорецького, що поява інституту НСРД у кримінальному процесі України неоднозначно сприймається вітчизняними науковцями та практиками. І це цілком закономірно, адже зазначений інститут, з одного боку, не вписується в багатолітню правову ідеологію вітчизняного кримінально-процесуального права, оскільки по суті об'єднує оперативно-розшукову діяльність і кримінальний процес в одне провадження, що було предметом багатолітньої критики процесуалістів [5], а з іншого – до набуття чинності новим КПК України за результатами аналізу його норм і прогнозів

щодо реалізації на практиці стає зрозумілим, що він потребує більш докладного правового врегулювання на міжвідомчому та відомчому рівнях.

Окрему увагу на проблеми провадження контролю за вчиненням злочину теоретико-правового характеру звертає В.Г. Уваров, зазначаючи, що в положеннях чинного законодавства фактично відсутня регламентація порядку проведення форм контролю за вчиненням злочину [6]. На думку М. Шумила, без чітко визначених засобів мета втрачає свою реальність. При цьому В.Г. Уваров звертає увагу на те, що з визначених форм контролю за вчиненням злочину як слідчі дії можна розглядати лише контрольовану поставку та контрольну та оперативну закупку, проблеми яких вже отримали певне дослідження.

Щодо таких пізнавальних заходів (на думку В.Г. Уварова, що, з нашої точки зору, є дещо спірним), як спеціальний слідчий експеримент та імітування обстановки злочину, то вони не мають усіх необхідних атрибутів для зарахування їх до окремих негласних (розшукових) слідчих дій, оскільки поглинаються вже існуючими інститутами слідчих дій, наприклад слідчим експеримент [6].

Разом з тим системний аналіз наукових доробок, дисертаційних досліджень у зазначеній сфері свідчить про відсутність комплексного узагальнюючого дослідження теоретико-методологічного характеру. Отже, враховуючи новаторський аспект започаткування інституту негласних слідчих (розшукових) дій, теоретико-прикладні аспекти провадження контролю за вчиненням злочину вимагають глибокого наукового аналізу, який не можливо провести без дослідження підходів до розуміння його сутності та змісту.

Аналіз наукових праць щодо організаційно-правових проблем провадження контролю за вчиненням злочину свідчить про те, що його окремі теоретичні аспекти мають багаторічну історію. Зазначене стосується організаційно-тактичних основ провадження окремих форм контролю за вчиненням злочину, таких як, наприклад, контрольована поставка та оперативна закупка. Саме наявність такого досвіду дає змогу розглянути напрями застосування зазначеного у минулому, врахувати позитивні і негативні аспекти, що сприятиме поглибленому розумінню його сутності та змісту. Разом з цим сьогодні контроль за вчиненням злочину не є предметом наукових доробок на рівні монографічних та дисертаційних досліджень, що зумовлює здійснення системного теоретико-правового аналізу його організаційно-правових основ.

Зважаючи на те, що визначення контролю за вчиненням злочину не знайшло своє відображення ані у положеннях чинного законодавства, ані у наукових джерелах, стан наукової розробки даного правового явища доцільно аналізувати через призму характеристики властивих йому ознак та складових елементів, які у сукупності становлять цілісну систему. У даному напрямку положення чинного законодавства дещо спростили окреслену проблему через визначення відповідних форм, в яких може здійснюватися контроль за вчиненням злочину. Отже, до форм контролю за вчиненням злочину належать: контрольована поставка; контрольована та оперативна закупка; спеціальний слідчий експеримент; імітування обстановки злочину.

Таким чином, для вироблення загального розуміння контролю за вчиненням злочину, на нашу думку, доцільно розглянути існуючі підходи до розуміння його окремих форм.

Теоретико-правові проблеми провадження контрольованої поставки стали об'єктом численних наукових досліджень багатьох вчених, серед яких: Б.Є. Богданов, В.В. Бухарев, К.К. Горяїнов, І.М. Гриненко, П.С. Дмитрієв, Є.А. Доля, В.Я. Дорохов, В.П. Єрошин, О.Ю. Звонарьов, О.О. Кваша, М.І. Камлик, М.П. Карпушин, О.М. Костенко, В.К. Лисиченко, О.М. Литвак, В.І. Михайлов, Є.Б. Песков, Є.Д. Скулиш, В.В. Сташис, В.Я. Тацій, В.П. Тихий, І.К. Туркевич, А.А. Чувілев, А.Ю. Шумилов, О.Н. Ярмиш та інші. Проте, незважаючи на активність наукової думки, єдиного підходу до розуміння визначення контрольованої поставки все ще не вироблено, чому сприяє відсутність єдиного розуміння правової природи контрольованої поставки.

Так, А.Ю. Шумілов визначає контрольовану поставку як систему оперативно-розшукових заходів і дій, в ході здійснення яких з відома і під негласним контролем оперативного підрозділу допускається переміщення (ввезення, вивезення, транзит) товарів чи предметів (засобів, речовин), вільна реалізація яких заборонена або обмежена в загальному обігу, а також предметів, здобутих злочинним шляхом, або таких, що зберегли на собі сліди злочину; знарядь або засобів вчинення злочину з метою ефективного вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності [8]. На думку А.А. Чувілева, контрольована поставка полягає в переміщенні оперативними працівниками або під їх контролем іншими громадянами товарів, предметів, речовин особам, що підозрюються запідозреним у скоєнні злочинів, з метою їх викриття [9].

Окрема група науковців під контрольованою поставкою розуміє спосіб отримання інформації встановленням контролю за постачанням, купівлею, продажем, переміщенням предметів, речовин і товарів, вільна реалізація яких заборонена або обмежена в обігу.

Такі вчені, як О.Ю. Звонарьов, Є.Д. Скулиш, В.В. Бухарев, М.М. Семендзяй, відносять контрольовану поставку до методів оперативно-розшукової діяльності та вважають, що остання набуває ознак самостійності, оскільки у процесі її проведення використовуються тільки притаманні їй прийоми і засоби збирання інформації та документування злочинної діяльності.

Отже, аналіз наукових доробок, об'єктами дослідження яких була контрольована поставка, свідчить про відсутність єдиного виробленого підходу до розуміння зазначеного явища.

Схожа ситуація склалась і з визначенням розуміння контрольованої та оперативної закупок як наукової проблеми. Зазначеному присвячені праці Л.В. Багрій-Шахматова, Ю.В. Бауліна, В.І. Борисова, В.Г. Бурчака, Н.О. Гуторова, О.М. Джужі, О.Ф. Долженкова, А.П. Закалюки, О.Г. Кальмана, О.О. Кваши, М.І. Камлика, І.П. Козаченка, О.М. Костенка, В.К. Лисиченка, В.П. Меживого, К.А. Мулика, Д.Й. Никифорчука, І.В. Сервецького, В.В. Сташиса, З.Р. Сулеймайнова, В.Я. Тація, В.П. Тихого та

ін. Проте аналіз наукових доробок зазначених авторів свідчить про відсутність вироблення єдиного підходу до визначення зазначених форм контролю за вчиненням злочину та неоднозначність розуміння мети проведення, ролі та місця у протидії сучасній злочинності. Крім того, у зв'язку із застосування норм чинного КПК України, теоретико-правові основи контрольної та оперативної закупки досліджені фрагментарно та потребують ґрунтовного наукового дослідження.

Отже, окремі вчені-дослідники проблем оперативно-розшукової діяльності, серед яких І.Р. Шинкаренко, З.Р. Сулейманова, І.І. Мусієнко та інші, відносять оперативну закупку до методів ОРД. Так, З.Р. Сулейманова розглядає оперативну закупку як метод, який включає комплекс оперативно-розшукових та інших дій, що забезпечують придбання заборонених (обмежених в обігу) населення товарів, предметів, речовин та документування протиправної діяльності осіб, підозрюваних у вчиненні злочинів, з метою їх викриття [10]. У даному випадку можна цілком погодитись й з позицією О.Ф. Волинського, який вважає, що методи оперативно-розшукової діяльності реалізуються у конкретних оперативно-розшукових заходах і тактичних операціях, які мають назву означених методів.

Так, А.П. Кіцул, О.О. Погрібний, М.О. Сергатий вважають, що оперативна закупка наркотичних засобів – це законодавчо та нормативно врегульована таємна операція, пов'язана з проведенням комплексу оперативно-розшукових заходів із придбання наркотичних засобів суб'єктами оперативно-розшукової діяльності за кошти оперативного підрозділу з метою виявлення, попередження, припинення й документування злочинних дій наркозбувальників у відповідних кримінальних справах.

Значний внесок у дослідження та вдосконалення нормативних засад кримінального судочинства та оперативно-розшукового документування й окремих аспектів провадження імітування обстановки злочину внесли К.В. Антонов, Р.І. Благута, В.Г. Гончаренко, Ю.М. Грошевий, О.М. Джужа, В.А. Динту О.Ф. Долженков, С.В. Єськов, В.П. Захаров, А.В. Іщенко, Н.С. Карпов, Є.Д. Лук'янчиков, В.Т. Маляренко, Д.Й. Никифорчук, В.Т. Нор, М.А. Погорецький, Б.Г. Розовський, Л.Д. Удалова, Л.В. Черечукіна, М.Ю. Черкова, М.Є. Шумило та інші вчені. Заслугове на увагу дослідження особливостей провадження імітування обстановки злочину В.А. Динту, який зазначає, що для більш продуктивного розуміння та трактування визначення зазначеної форми контролю за вчиненням злочину необхідно виробити коло ознак, притаманних останньому. Цікавим є підхід зазначеного автора щодо розуміння імітування обстановки злочину, яке полягає у навмисній брехні, автор якої не тільки розуміє характер своїх дій, але і спрямовує їх на досягнення результату у вигляді введення в оману злочинця. Однак автор звертає увагу, що у випадку провадження імітування обстановки злочину брехня є суспільно корисною та виправданою з точки зору моралі [7].

Особливості організаційно-правових основ провадження спеціального слідчого експерименту взагалі поки що не стали предметом окремих науко-

вих досліджень на рівні дисертацій, монографій, науково-методичних дорожок тощо. Окремі аспекти провадження зазначеної форми контролю за вчиненням злочину розглядалися як складова комплексної проблеми організаційно-правових основ провадження негласних слідчих (розшукових) дій. Спостерігається здійснення наукових розвідок проблем співвідношення спеціального слідчого експерименту та слідчого експерименту, оперативного експерименту. Проте проведений аналіз досліджень, присвячених окресленій проблемі, вказує на необхідність проведення окремого логіко-юридичного та порівняльно-правового аналізу. Зазначене, на нашу думку, сприятиме оптимізації організаційно-правових основ провадження як окремо спеціального слідчого експерименту, так і загального розуміння сутності контролю за вчиненням злочину.

Отже, як вже було зазначено, чинний КПК України започатковує таке принципово нове поняття у вітчизняному кримінальному процесуальному праві, як негласні слідчі (розшукові) дії, до переліку яких і належить контроль за вчиненням злочину.

Поряд з цим сьогодні теоретико-правові джерела не закріплюють безпосередньо визначення контролю за вчиненням злочину, розкриваючи лише зміст його окремих форм. Слід зазначити, що організаційно-правові основи контролю за вчиненням злочину як узагальнююча наукова категорія досі не досліджувалась, що зумовлює необхідність проведення глибокого аналізу. Крім того, на нашу думку, таке дослідження матиме важливе практичне та теоретичне значення для вдосконалення системи протидії злочинності на сучасному етапі.

Оскільки в цілому роль наукових досліджень полягає у виявленні та відпрацюванні заходів щодо усунення негативних тенденцій і недоліків у функціонуванні будь-якої сфери суспільних відносин, на нашу думку, результати вивчення окресленої проблематики сприятимуть як вдосконаленню практики протидії злочинності, так і подальшому розвитку науки у відповідному напрямку.

Отже, звернемося до визначення контролю за вчиненням злочину у нормах чинного законодавства. Положення чинного Кримінального процесуального кодексу України відносять контроль за вчиненням злочину до негласних слідчих (розшукових) дій, організаційно-правові основи яких регулюються нормами глави 21 КПК України. Таким чином, для розуміння сутності, змісту та вироблення визначення контролю за вчиненням злочину, на нашу думку, доцільно розглянути розуміння саме такої категорії, як негласні слідчі (розшукові) дії.

Так, Ф.В. Шиманський та Є.Д. Скулиш, досліджуючи правову природу та розуміння сутності НСРД, під негласними слідчими (розшуковими) діями розуміють дії, спрямовані на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів про злочин та особу, яка його вчинила, у конкретному кримінальному провадженні, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК України [4]. На нашу думку, зазначене визначення враховує основні ознаки, якими

чинне законодавство наділило негласні слідчі розшукові дії. Дійсно, аналіз положень чинного законодавства свідчить про те, що Кримінальний процесуальний закон України у ч. 1 ст. 246 не дає чіткого визначення поняття негласних слідчих (розшукових) дій, а лише зазначає, що вони є різновидом слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню. Відповідно до ч. 1 ст. 223 КПК України слідчі (розшукові) дії є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні.

Негласність проведення слідчих (розшукових) дій виражається в тому, що вони здійснюються приховано не лише від осіб, злочинна діяльність яких документується, але й від усіх інших суб'єктів, що не беруть безпосередньої участі у її провадженні. Розголошення відомостей щодо факту та результатів проведення негласних слідчих (розшукових) дій може відбуватися під час ознайомлення сторонами з його матеріалами, на судових стадіях кримінального провадження під час розгляду його матеріалів або ж у порядку, визначеному ст. 253 КПК України, з метою повідомлення осіб, щодо яких провадилися негласні слідчі (розшукові) дії [1].

Досліджуючи правову природу, поняття та загальну класифікацію НСРД, В.Д. Берназ зазначає, що, незважаючи на активність наукової думки щодо дослідження окремих аспектів провадження негласних слідчих розшукових дій, окреслені проблеми ще не знайшли свого вирішення. Зокрема, досі остаточно не вирішено поняття негласних слідчих (розшукових) дій, їх правової природи та критеріїв розмежування НСРД від оперативно-розшукових заходів. При цьому заслуговує на увагу новаторська думка автора щодо необхідності введення такого поняття, як процесуально-оперативна дія, під якою розуміється нова форма діяльності, застосовувана уповноваженими посадовими особами (слідчими та оперативними уповноваженими) у ході протидії злочинності у порядку, передбаченому КПК, Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» та підзаконними нормативно-правовими актами, з метою оптимізації виявлення, припинення, запобігання, розслідування та судового розгляду кримінальних правопорушень [11].

Виходячи з аналізу зазначених положень КПК, можемо констатувати, що *негласними слідчими (розшуковими діями) є дії, що здійснюються за наявності визначених чинним законодавством підстав уповноваженими суб'єктами, спрямовані на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, окрім визначених законом випадків*. Проте, на нашу думку, поняття негласних слідчих (розшукових) дій повинно стати об'єктом окремих теоретико-правових досліджень та визначити окремий напрямок розвитку теорії кримінального процесуального права. Крім того, слід зауважити, що при виробленні визначення контролю за вчиненням злочину доцільно враховувати й загальні ознаки, притаманні НСРД.

Разом з цим чинний КПК не містить визначення контролю за вчиненням

злочину, що сприяло б розумінню його сутності та змісту. Крім того, на науковому рівні доцільність застосування у протидії злочинності окремих оперативно-розшукових заходів та методів, які за змістом та сутністю проведення тотожні формам контролю за вчиненням злочину, вивчали як вітчизняні, так і зарубіжні вчені на різних етапах історичного розвитку оперативно-розшукового та кримінально-процесуального законодавства. Проте аналіз наукових доробок у зазначеній сфері свідчить про відсутність теоретико-правового визначення поняття контролю за вчиненням злочину та дослідження останнього як узагальнюючої наукової категорії.

Щоб утворити поняття, необхідно вивчити предмет в усіх істотних його проявах. Вироблення того чи іншого поняття завжди є кроком уперед у пізнанні навколишнього світу, шаблоном у розвитку науки.

Щоб знайти обґрунтовану відповідь на питання про сутність та зміст контролю за вчиненням злочину, звернемося до етимології складових категорій поняття контролю за вчиненням злочину та здійснимо їх аналіз.

У загальноприйнятому розумінні «контроль» – це перевірка відповідності контролюваного об'єкта встановленим вимогам, а також постійне спостереження з метою перевірки чи нагляду. Тлумачний словник української мови визначає контроль як специфічну форму рефлексії, здатність суспільства робити себе предметом свого розгляду та реагувати на відхилення від ідеального стану; існує в будь-якому суспільстві як система різнорідних механізмів, способів, які фіксують і забороняють відхилення дій людей за рамки допустимого з точки зору моральності, права, технічних інструкцій тощо, що перетворюють ці відхилення на енергію відновлення руху до ідеалу.

Поняття злочину є центральним у будь-якій правовій системі. Проте у кримінальних законах ряду країн визначення поняття злочину або зовсім не надається, або є формальним (таким, що відображає лише юридичну властивість злочинів). Формальне визначення поняття злочину дається, зокрема, у КК Іспанії, ФРН, Швеції, Франції, США. Формальними, як правило, є доктринальні визначення поняття злочину у зарубіжній теорії права. Злочин визначається діяння, заборонене законом (причому часто не тільки кримінальним) під загрозою покарання.

На відміну від багатьох інших країн в Україні поняття злочину не лише має значне теоретичне обґрунтування, а й отримало своє законодавче закріплення і містить у собі необхідну й достатню кількість ознак, які дають можливість відмежувати злочин від інших правопорушень та від правомірної поведінки. Відповідно до ч. 1 ст. 11 КК України злочин є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину [2].

Висновки. Отже, при виробленні поняття контролю за вчиненням злочину необхідно враховувати сутнісні характеристики етимології поняття окремих елементів назви даного правового явища.

Таким чином, поєднавши тлумачення понять «контроль», «злочин» та розуміння негласної слідчої розшукової дії, можна дійти висновку, що *конт-*

роль за вчиненням злочину – це комплекс взаємопов'язаних правових, організаційно-тактичних дій, які здійснюються виключно за рішенням прокурора у визначених чинним законодавством формах та полягають у перевірці уповноваженими суб'єктами відповідності наявності та достовірності підстав вважати, що вчиняється (вчинено) тяжкий або особливо тяжкий злочин, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК України.

Бібліографічні посилання

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 292 с.
2. Кримінальний кодекс України // ВВР України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.
3. Благута Р. І. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми підготовки та проведення / Р. І. Благута // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe.
4. Скулиш Є. Д. Система негласних слідчих (розшукових) дій за кримінальним процесуальним кодексом України / Є. Д. Скулиш // Науковий вісник Чернівецького ун-ту. – 2012. – Вип. 618. Правознавство [Електронний ресурс]. – Режим доступу : archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vnaru/2012_2.
5. Погорецький М. А. Впровадження інституту негласних (розшукових) слідчих дій в правозастосовну практику / М. А. Погорецький // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2012. – № 2 (28). – С. 56-63.
6. Уваров В. Г. Інститут негласних слідчих (розшукових) дій / В. Г. Уваров // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe.
7. Динту В. А. Використання інформації про обстановку злочину для здійснення контролю за вчиненням злочину у формі імітування обстановки злочину / В. А. Динту // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. 27.11.2013 м. Одеса / ред.-упоряд. : І. В. Гловюк [та ін.] ; Нац. ун-т "Одеська юрид. академія". – Одеса : Юрид. літ., 2013. – С. 311-316.
8. Шумилов А. Ю. Юридические основы оперативно-розыскных мероприятий : учеб. пособие / А. Ю. Шумилов. – М., 1999.
9. Чувилев А. А. Оперативно-розыскное право / А. А. Чувилев. – М., 1999. – 80 с.
10. Мусієнко І. І. Викриття злочинної діяльності наркоділків: постановка проблеми / І. І. Мусієнко // Форум права. – 2012. – № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-3/12miinpp.pdf>.
11. Берназ В. Д. Правова природа, поняття та загальна класифікація негласних слідчих (розшукових) дій / В. Д. Берназ // Правознавець [Електронний ресурс]. – Режим доступу : pravoznavec.com.ua/period.

Комашко В.В. Теоретико-правовое определение контроля за совершением преступления. На основе анализа положений действующего законодательства, теоретико-правовых источников исследовано понятие такого негласного следственного (розыскного) действия, как контроль за совершением преступления. Сконцентрировано внимание на необходимости единого теоретико-правового определения контроля за совершением преступления.

Ключевые слова: Кримінальний процесуальний кодекс України, негласные следственные (розыскные) действия, контроль за совершением преступления, оперативная закупка, контролируемая закупка, специальный следственный эксперимент, имитация обстановки преступления.

Komashko V. V. Theoretical-legal definition of control for crime commitment. The current state of fighting crime requires the state and society to apply effective countermeasures.

In this regard there is a need in providing the deep scientific and theoretical research of Ukrainian Criminal Procedure Code norms and their impact on the practice of law enforcement system. Especially it is concerned to the legal and organizational basis of covert proceedings (investigative) actions the system, which include the control of committing a crime. So, Chapter 21 of the Criminal Procedural Code of Ukraine stipulates the system and order of proceedings covert proceedings (investigative) actions, and its content is now being a great interest among scientists, lowers.

Given the innovative aspect of the criminal proceeding, and its one of the main measure - covert proceedings (investigative) actions, theoretical and applied aspects of control over committing a crime requires a thorough scientific analysis that is not possible to conduct without the approaches to the understanding of its nature and content.

At the same time, at present the theoretical and legal sources not directly fix the definition of control for the crime, revealing only the content of the individual forms. It should be noted that organizational and legal basis for the control over committing a crime as a generalization of scientific category has not yet been studied, which needs a deep scientific research. In addition, we believe that this study will be of great practical and theoretical importance to improve the system of combating crime today.

It should be noted that in making the definition of the control over committing a crime, it is appropriate to take into account the general features of its components.

Thus, combining the interpretation of the concepts of "control", "crime" and the tacit understanding of the covert proceeding (investigative) action, it can be concluded that the control over committing a crime - a set of interrelated legal, organizational and tactical actions that are carried out exclusively by the decision of the prosecutor in certain applicable law forms and are authorized agents to verify compliance with the availability and reliability of evidence to suggest that committed grave or especially grave crimes, information about methods or facts of which are not subject to disclosure, except as provided by Code of Ukraine.

Key words: *Criminal Procedural Code of Ukraine, covert investigatory (search) actions, control for crime commitment.*

Надійшла до редакції 26.11.2014

Лозовський К. І.

здобувач

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ПОНЯТТЯ ТА МЕЖІ ДІЇ ПРИНЦИПУ ГЛАСНОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

З'ясовано існуючі в теорії кримінального процесу наукові дефініції поняття «принцип гласності у кримінальному процесі України». На підставі проведеного системного аналізу вже існуючих досліджень обґрунтовано авторське визначення вказаного принципу. Вивчено нормативно-правові підстави функціонування принципу гласності судового розгляду та з'ясовано межі його дії з урахуванням стадійної будови кримінального процесу і існуючої засади змагальності сторін.

Ключові слова: *принцип, засада, гласність, принцип гласності, гласність судового провадження, гласність судового процесу.*